

5

RÄTT TILL UTBILDNING

Artiklar i barnkonventionen

Alla barn har rätt till en kostnadsfri grundskola. Stater ska främja utbildning på andra stadiet och studiehandledning samt förebygga avbrott i skolgången. § 28

Utbildningen ska sträva efter att stöda barnets utveckling till dess fulla potential. Utbildningen ska främja respekten för de mänskliga rättigheterna, barnets föräldrars samt barnets egen kultur samt andra kulturer. § 29

Utbildning är en rättighet och främjar jämställdheten

Varje barn har rätt till utbildning. Ett mål med FN:s mål för hållbar utveckling är att ge alla barn en bra och jämlik utbildning, som utvecklar de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja hållbar utveckling. Ansträngningarna för att ge alla barn grundläggande utbildning har gett resultat, och den stora majoriteten av alla barn i skolåldern får numera börja i skolan. Många avbryter ändå skolgången tidigt. Vart sjätte barn i skolåldern (6–17 år) går inte i skola. Undervisningens kvalitet utgör också en stor utmaning. Den kan vara så dålig att inlärningsresultaten blir obefintliga även om barnet går i skolan.

Världens flickor möter dubbel diskriminering på grund av sin ålder och sitt kön. Globalt sett beräknas 9 miljoner flickor och 3 miljoner pojkar aldrig sätta sin fot i en skola. Flickorna tvingas också ofta sluta skolan tidigare än pojkarna, och antalet flickor som avlagt en utbildning på andra stadiet har inte ökat märkbart. Utbildning, i synnerhet för flickor, är ett av de effektivaste sätten att bryta fattigdomsspiralen. Utbildning främjar jämställdheten, förbättrar flickornas och kvinnornas ställning i samhället, ökar antalet kvinnor i arbete och kvinnornas inkomster samt ökar flickornas möjligheter att bestämma över sitt eget liv.

Alla barn får inte gå i skola

Fattigdom är den viktigaste orsaken till att barn inte får utbilda sig. Globalt är det i synnerhet flickor i fattiga familjer på landsbygden som måste avbryta skolgången tidigt. Flickors utbildning värdesätts inte alltid eller betraktas inte som nödvändig. Flickorna förväntas delta i hushållssysslor, vilket kan betyda att de inte har tid för skolgången. Många flickors skolgång avbryts ofta av tidiga giftermål eller graviditeter. Sexuellt våld i skolan eller på vägen till och från skolan är också en viktig orsak till att flickor avbryter skolgången. Å andra sidan finns det också länder där pojkar tvingas avbryta skolgången tidigare än flickor, eftersom pojkarna förväntas arbeta och tjäna pengar för att försörja familjen. För att främja både flickors och pojkars skolgång är det viktigt att bryta skadliga könsrelaterade förväntningar.

Utöver fattigdom och kön kan också boende på en avlägsen plats försämra möjligheterna till skolgång. Det är svårt att hitta lärare till avlägsna områden, och skolvägarna är långa. Även funktionsnedsättningar eller att man hör till en grupp som riskerar diskriminering, exempelvis en etnisk minoritet, försämrar möjligheterna till skolgång. Man har sällan tillgång till speciallärare, och det kan vara svårt att få bra undervisning på minoritetsspråk. Forskning har också visat att föräldrarnas, i synnerhet mammans, utbildningsnivå har en stor inverkan på hur länge barnen går i skola.

5. LEKTION: RÄTT TILL UTBILDNING (2 X 45 MIN.)

Mål:

- ★ fundera över utbildningens betydelse för barnets utveckling och tillväxt samt uppnående av drömmar – både för egen del och globalt
- ★ förstå varför alla barn inte går i skola
- ★ inse att bara möjligheten att gå i skola inte i sig själv garanterar lärande och en god framtid.

Lektionen i korthet

Under sen sjätte lektionen funderar man på utbildningens betydelse både för egen del och globalt. Man börjar med att titta på några bilder som introducerar ämnet. Sedan kartlägger man vilka kunskaper och färdigheter eleverna har och hur de har utvecklats. Eleverna funderar över utbildningens betydelse för uppnåendet av deras egna drömyrken och letar efter orsaker till att alla barn i världen inte får gå i skola. Till slut undersöker man genom en tvärt emot-övning hur en bra skola ser ut.

Lektionens struktur

Välkommen till skolan! (15 min.)

Vad jag vet och kan (25 min.)

Vägen till drömyrket (25 min.)

Världens sämsta skola (25 min.)

Välkommen till skolan! (15 min.)

Mål:

- ★ öva på att tolka bilder, sätta ord på observationer och lyssna på andra
- ★ upptäcka att en bild kan tolkas på olika sätt
- ★ orientera sig i lektionens tema.

Metod: diskuterande studie av bild (VTS)

Material: fotografi (i materialbanken)

Berghälls folkskola, Fjärde linjen 15. Klassrummet för naturvetenskap. Upphovsman: **Brander Signe HSM**. Tidpunkt: 1913. Källa: Helsingfors stadsmuseums samlingar.

Anvisningar för uppgiften:

Inled som vanligt lektionen med att repetera principerna för trygga rum.

I denna övning används metoden VTS (Visual Thinking Strategies). Anvisningar för metoden finns på sidan 108. I övningen kan man projicera den bild man ska titta på ur materialbanken.

Du kan avsluta med att berätta att bilden föreställer klassrummet för naturvetenskap i Berghälls folkskola i Helsingfors år 1913. Räkna ut hur många år det är sedan bilden togs.

Vid den här tiden hade man ännu inte läroplikt, och alla barn gick inte i skola. Lagen om läroplikt kom år 1921. Den gällde barn i åldern 7–13 år. Denna lag är en av de viktigaste milstolparna i den finländska skolans historia. Tack vare den fick alla barn – flickor och pojkar, rika och fattiga – gå i skola gratis. På 1930-talet hade man redan nått en situation där nästan alla barn i åldern 7–13 år gick i skola.

Berätta till slut att den här lektionen handlar om rätten till utbildning och att alla barn i världen borde ha rätt att gå i skola och lära sig. Utbildning är en av de viktigaste faktorerna för barnens välbefinnande och framtid.

Vad jag vet och kan (25 min.)

Mål:

- ★ bli medveten om vad man redan vet och kan
- ★ förstå hur man kan utveckla olika kunskaper och färdigheter
- ★ inse att lärandet sker överallt – både i skolan och på fritiden.

Metod: pyssel, grupparbete, undervisningssamtal

Material: ett stort papper för varje grupp (helst lika stort som ett barn), färgpennor eller tuschpennor, hjälpfrågor (i materialbanken)

Anvisningar för uppgiften:

Dela in eleverna i grupper på 3–4 personer och ge varje grupp ett stort papper. Om det är möjligt får pappren gärna vara lika stora som ett barn (man kan tejpa ihop flera blädderblockspapper). Be en elev ur varje grupp att lägga sig på pappret. De övriga ritat ut barnets konturer på pappret i naturlig storlek. Om man inte har så stora papper ritat grupperna bara en så stor barnfigur som möjligt på sina papper. Varje grupp får ge sin figur ett namn.

Diskutera tillsammans vad kunskaper och färdigheter betyder och vilken skillnad det är mellan dem. Be sedan grupperna att tänka på alla de kunskaper och färdigheter som de har. Instruera grupperna att skriva kunskaperna och färdigheterna på barnfiguren som de ritat. Varje kunskap och färdighet placeras på den kroppsdel som den hör till, genom att rita eller skriva (exempelvis förmågan att gå placeras på benen). På så sätt kan figuren allt som gruppen tillsammans kan. Ge varje grupp en lista över hjälpfrågor.

Be sedan grupperna att lägga till olika sätt att utveckla sina kunskaper och färdigheter i bilden. Vad eller vem har hjälpt eleverna att lära sig de kunskaper och färdigheter som de har? Varje metod skrivs med en penna eller tusch i en viss färg, och så ritas man en pil mot den kunskap eller färdighet som den påverkar.

Till slut studerar man tillsammans gruppernas barnfigurer. Påminn om att lärande sker hela tiden, såväl i skolan som på fritiden. Påminn också om att det är viktigt att lära sig nya saker genom hela livet. Utvidga diskussionen till barnens rättigheter genom att fråga på vilka sätt man kan stöda lärandet.

Vägen till drömyrket (25 min.)

Mål:

- ★ förstå utbildningens betydelse för uppnåendet av de egna drömmarna
- ★ bli medveten om att alla barn i världen inte får gå i skola och förstå vad det beror på
- ★ öva på att uttrycka sig kreativt.

Metod: pantomim eller skulptur, undervisningssamtal, arbete i par

Material: papper eller häften, pennor

Anvisningar för uppgiften:

- Fortsätt arbeta i samma grupper på 3–4 personer. Varje elev presenterar sitt drömyrke för sin grupp med hjälp av en skulptur eller en pantomim. De andra ska gissa vilket yrke det gäller. Alternativt kan eleverna rita sina drömyrken, och de andra försöker utifrån teckningen gissa vilket yrke det gäller.
- Diskutera sedan tillsammans hur mycket studier elevernas drömyrken kräver och om det skulle vara möjligt att arbeta i yrkena utan utbildning. Det är viktigt att förstå att det utan utbildning är svårt att få andra än lågavlönade, tunga eller farliga arbeten.
- Berätta att det i världen finns 61 miljoner barn i skolåldern som inte går i skola. Du kan berätta att antalet ungefär motsvarar invånarantalet i Italien (information från 2020). Fundera tillsammans på hur många gånger Finlands befolkning det är. De barn som inte går i skola är oftast fattiga, och många av dem bor på landsbygden. Majoriteten av dem är flickor. En femtedel av dessa har avbrutit skolgången, två femtedelar börjar senare och två femtedelar sätter aldrig foten i en skola.
- Vart sjätte barn i skolåldern går inte i skola. I den här klassen skulle det betyda (gör en snabb beräkning, t.ex. $24/6 = 4$) fyra av er. Alternativt kan du be barnen räkna ut hur många av klassens elever som inte skulle gå i skola om klassen representerade hela världens barn.
- Be eleverna diskutera parvis och skriva på ett papper vilka orsaker som kan leda till att ett barn inte kan gå i skola eller måste avbryta skolgången. Skriv sedan upp alla orsaker på tavlan. Vid behov kan du lägga till sådant som eleverna inte kommit att tänka på: familjen är fattig, barnet måste hjälpa till med sysslor i hemmet, barnet måste förvärvsarbeta, en flicka måste gifta sig som alltför ung, en flicka blir gravid, föräldrarna värdesätter inte utbildning, det är för lång väg till skolan, vägen till skolan är farlig, det finns inte toaletter för flickor i skolan, barnet hör till en minoritet som löper risk för diskriminering, barnets språk talas inte i skolan, undervisningen är dålig...

Världens sämsta skola (25 min.)

Mål:

- ★ åskådliggöra hur många olika perspektiv det finns på skolgång
- ★ få insikter om hurdana skolor som bäst stöder barnens rättigheter
- ★ förstå att endast yttre ramar inte garanterar lärande, utan att det också behövs bra undervisning och en trygg lärmiljö.

Metod: grupparbete

Material: papper, pennor

Anvisningar för uppgiften:

Tanken är att först ta fram idéer för ett så oönskat resultat som möjligt och sedan fundera på hur det kan förändras för att uppfylla alla drömmar.

- A) Be eleverna att i grupper på 3–4 personer göra upp en plan för hur världen sämsta skola skulle se ut. Fundera exempelvis på följande:
- dåliga skollokaler
 - dålig rektor
 - dåliga lärare
 - dåligt fungerande klass/grupp
 - dåliga skoluppgifter
 - dåliga läxor
 - dålig skolmat
 - dålig lektion/dåligt läroämne
- B) Be sedan varje grupp att presentera sin version av världens sämsta skola för klassen. Om ni vill kan ni rösta om vilken grupp som lyckades planera den allra sämsta skolan.
- C) Vänd sedan på era planer och skriv om alla detaljer om skolan så att den blir den bästa möjliga. Om ni har tid kan ni också åskådliggöra drömskolan genom att rita.
- D) Presentera era versioner av världens bästa skola. Ni kan igen rösta om vilken grupps skola som verkar allra bäst. I en sådan här skola förverkligas rätten till utbildning allra bäst. För lärande krävs många olika saker – exempelvis bra undervisning och en trygg lärmiljö.